

Srp: "Finanskrisen"
Samfundsfag A, Matematik A.

Opgaveblanket

Srp: "Finanskrisen"
Samfundsfag A, Matematik A.

Elevblanket

Abstract

Today we live in a time with the ongoing economic crisis being on everybody's lips. However such a crisis is not a new phenomenon. Economic crises have occurred multiple times in modern times, with the crisis in the 1930's perhaps being the most significant other example.

This paper will examine the economic politics in the crisis in the 30's and today mainly from a Keynesian-economic point of view. At first I will briefly give an account of Keynes' fundamental ideas, and introduce the extended income-creation model. This will then be used to examine and compare the economic politics today with the economic politics in the 30's. Finally I will discuss whether using economic politics is usable for handling today's crisis, while also mentioning other factors of importance in an economic political consideration of the crisis today.

Method wise I have introduced a mathematical model and used it for a comparative and economic political analysis. Furthermore I have used qualitative and quantitative sources, along with sociological, psychological and economic theories.

I found that Keynes' fundamental idea is a connection and spiral effect between demand, production and income. The expanded income-creation model shows this, along with giving an impression of how changing certain factors will affect the whole economy. Furthermore I found that the contractive and credit-tightening economic politics in the 30's didn't correspond well with the Keynesian thoughts, while the expansive and stimulating economic politics of the crisis today did just that. However we still have the crisis, meriting the discussion of whether you can use especially Keynes-economic politics to handle the current economic crisis. I found that even though some behavioral-economic factors rooted in psychology, sociology and politics have to be considered as well, economic politics is definitely usable in handling the economic crisis.

Indholdsfortegnelse

Opgaveblanket	1
Elevblanket.....	2
Abstract	3
Indholdsfortegnelse	4
Indledning	5
Keynes.....	6
Den udvidede indkomstdannelsesmodel med offentlig sektor og udenrigshandel.....	6
Efterspørgsel	7
Fra den simple indkomstdannelsesmodel	8
Fra den offentlige sektor	9
Fra udenrigshandel.....	10
Udbud.....	10
Ligevægtsbetingelsen og ligevægtsindkomst.....	11
Økonomisk politik.....	12
Krisen i 30'erne.....	13
Krisens begyndelse og USA	13
Danmark.....	14
Finanskrisen i dag	17
Krisens begyndelse og USA	17
Danmark.....	17
Anvendeligheden af økonomisk politik mht. finanskrisen i dag	19
Overvejelse om generelle funktionelle formler	20
Hvorfor forbruger vi ikke?.....	22
Anvendeligheden af økonomisk politik?	23
Konklusion.....	25
Litteraturliste.....	26
Brugte kilder:	26
Fra internettet:	26
Yderligere kilder	30

Srp: ”Finanskriser”
 Samfundsfag A, Matematik A.

Indledning

Vi befinder os i en tid hvor et af de vigtigste emner i medier, politik og folkemunde er den igangværende finanskriser. Denne påvirker alle aspekter af vores hverdag i det globaliserede samfund: arbejde, priser, økonomi, levevilkår.

Økonomiske kriser er ikke et nyt fænomen, gentagne gange har disse opstået i den moderne verden, med det bedste eksempel udover i dag værende den globale kriser i 1930’erne.

I sådanne kriser føres fra nationalstater, såsom Danmark, økonomisk politik for at modvirke krisens effekt og restabilisere økonomien. Dette kan gøres på forskellige måder, som det også ses krisen i dag og 30’erne imellem.

Dette studieretningsprojekt vil kigge på den økonomiske politik der blev ført i krisen i 1930’erne, samt de forsøg der har været på økonomisk politik i dag, hovedsageligt ud fra et Keynesiansk-økonomisk grundsynspunkt. Først vil derfor følge en kort redegørelse for Keynes’ grundtanker med specielt fokus på den udvidede indkomstdannelsesmodel der er skabt af disse. Dette vil bruges til at undersøge og sammenligne den økonomiske politik der er ført henholdsvis i dag og i 1930’erne. Til sidst vil derefter diskuteres anvendeligheden af den rene Keynesiansk-økonomiske politik til imødegåelse af finanskrisen i dag, under inddragelse af eventuelle andre faktorer der har merit i en økonomisk politisk overvejelse af finanskrisen i dag.

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

Keynes

John Maynard Keynes var en engelsk økonom der som reaktion på datidens økonomiske teori, hvilken han fandt fejltagtig, udtænkte banebrydende nye økonomisk principper som i stor udstrækning stadig benyttes i dag.

En stor del af hans teori blev sammenfattet i værket ”The General Theory of Employment, Interest and Money”. Heri er et hovedtræk et enormt fokus på efterspørgslen som hovedkatalysator for den samlede aktivitet, hvad der blandt andet ses på hans gentagne brug af udtrykket ”effective demand”¹ og hans tillægning af signifikans til dette. Øget efterspørgsel skaber mere produktion, hvilket skaber højere beskæftigelse, hvilket øger den samlede indkomst. Dette skaber mulighed for højere forbrug, hvilket igen øger efterspørgslen osv.², så der altså eksisterer en slags spiral mellem disse tre faktorer: produktion, indkomst og efterspørgsel. Denne virker dog også modsat, set fx ved sammenhængen mellem de to citater ”Thus sinking funds, etc., are apt to withdraw spending power from the consumer”³ og “...sinking funds (...) is capable of causing a severe contraction (...) of effective demand”⁴ – færre penge i omløb (lavere indkomst) skaber mindre forbrug, som skaber mindre efterspørgsel osv.

Alt i alt hænger efterspørgsel, produktion og indkomst altså uløseligt sammen, og en ændring i den ene ændrer også de andre⁵.

Den udvidede indkomstdannelsesmodel med offentlig sektor og udenrigshandel⁶

Disse tanker har blandt andet ført til dannelsen af den *Keynesianske model* også kendt som indkomstdannelsesmodellen, der opererer med tre sammenhængende faktorer: produktion, indkomst og efterspørgsel. Keynes påpegede sammenhængen mellem faktorerne, men den matematiske formulering af modellen, som jeg vil kigge på nedenfor, er først kommet til senere.

¹ **GenTheo**, udtrykket bruges samlet 107 gange og anses af ham som relevant i stort set alle aspekter af hans økonomiske teori.

² **Øko**, S. 136

³ **GenTheo**, Ch. 8 The propensity to consume, 1. The Objective Factors, IV

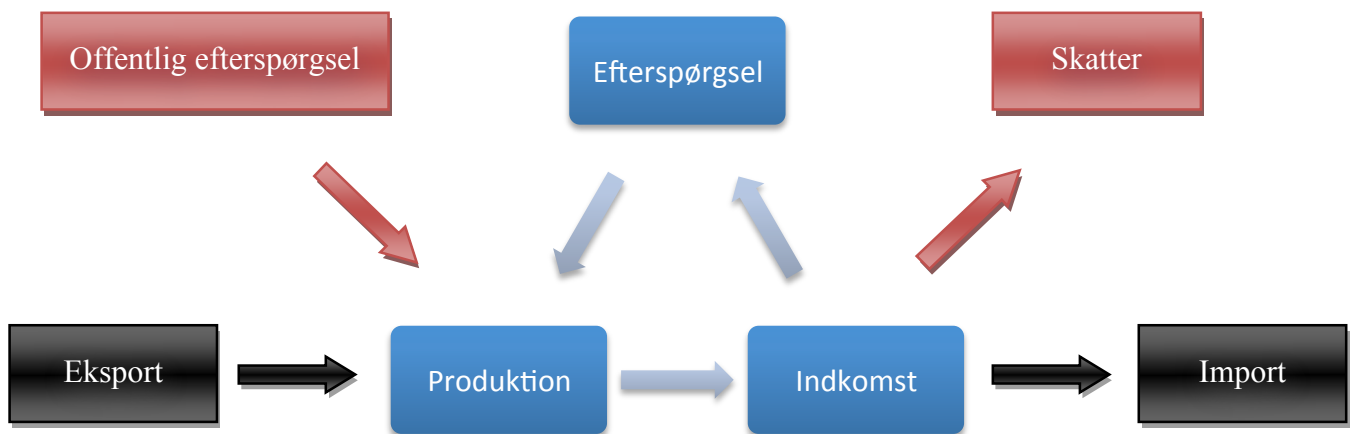
⁴ **Ibid**, Ch. 8 The propensity to consume, 1. The Objective Factors, II

⁵ **Øko** S. 136

⁶ Kilde til hele afsnittet: **Øko**, S. 135 til S. 161

Srp: "Finanskrise"
Samfundsfag A, Matematik A.

Disse tre faktorer er dog ikke længere tilstrækkelige i dagens samfund, hvor der eksisterer en udpræget udenrigshandel, samt en offentlig sektor der også påvirker aktiviteten i en økonomi. Derfor har man måttet tilføje både udenrigshandel og den offentlige sektor til modellen, hvilket konkret er gjort ved at tilføje faktorerne: Offentlig efterspørgsel, Skatter, Import og Eksport. Den udvidede indkomstdannelsesmodel med offentlig sektor og udenrigshandel kommer i sidste ende til at se således ud:

Figur 1.0. Blå = Den simple indkomstdannelsesmodel, Rød = Offentlig Sektor, Sort = Udenrigshandel.

Her vil der følge en indføring i den matematiske formulering af den udvidede indkomstdannelsesmodel.

Først vil behandles efterspørgselssiden, derefter udbudssiden og til sidst vil disse pålægges et krav om overensstemmelse mellem udbud og efterspørgsel (kaldet ligevægtsbetingelsen).

Efterspørgsel

Den samlede efterspørgsel Y^E i økonomien kommer til at se således ud:

$$Y^E = K^E + O^E + H^E$$

Hvor K beskriver faktorer fra den Keynesianske model; den simple indkomstdannelsesmodel, O beskriver faktorer fra den offentlige sektor, og H beskriver faktorer fra udenrigshandel. Her skal bemærkes at K, O og H ikke er komplet adskilte, men derimod har en vis grad af sammenhæng, hvilket specielt gælder for K og O. Denne generelle betragtning om Y^E gælder dog stadig, på trods af at den er pædagogisk og ikke præcist dækkende i sin enkelhed.

Srp: "Finanskrise"
Samfundsfag A, Matematik A.

Det skal bemærkes at E ikke er en eksponent, men derimod blot en notationskonvention der viser at vi betragter efterspørgslen, ligesom den senere notationskonventionen "U" heller ikke er en eksponent, men derimod blot indikerer at der er tale om udbuddet.

Jeg kan opsummere den samlede efterspørgsel, via substitution af de ligninger der er kreeret af den følgende behandling, til værende:

$$Y^E = K^E + O^E + H^E \Leftrightarrow Y^E = cYD + \bar{C} + \bar{I} + \bar{G} + \bar{X} - mY = c(Y - tY + \bar{TR}) + \bar{C} + \bar{I} + \bar{G} + \bar{X} - mY$$

Fra den simple indkomstdannelsesmodel

$$K^E = C + I$$

hvor C er det private forbrug og I er virksomheders investeringer.

Det private forbrug er bestemt faktorerne cYD og $\bar{C}$ dvs.

$$C = cYD + \bar{C}$$

hvor cYD beskriver den del af det private forbrug, der er afhængig af den disponible indkomst YD , og $\bar{C}$ beskriver den del af forbruget, der er bestemt af andet end indkomsten. Her skal det bemærkes, at jeg bevidst omtaler det private forbrug som afhængigt af den *disponible indkomst*. I den simple indkomstdannelsesmodel skelnes der oprindeligt ikke mellem den disponible indkomst og bruttoindkomsten, idet denne forskel er skabt af den offentlige sektor, hvilket understreger min allerede nævnte pointe om at der er klar sammenhæng mellem K og O.

En vigtig pointe er, at parameteren c er meget væsentlig, da denne måler hvordan forbruget reagerer på en ændret indkomst da:

$$\Delta YD \cdot c = \Delta C \Leftrightarrow \frac{\Delta C}{\Delta YD} = c$$

Parameteren kaldes den marginale forbrugstilbøjelighed og angiver altså, hvor stor en del af en indkomststigning der bliver omsat til forbrug. Derfor gælder naturligvis at $0 < c < 1$, idet der ikke kan blive omsat mere end hele stigningen forbruget, men heller ikke mindre end intet⁷.

Virksomhedernes investeringer antages at være eksogene og altså bestemt af faktorer uden for modellen, så $I = \bar{I}$. $0 < \bar{I}$ og $0 < \bar{C}$ da hverken investeringer eller forbrug kan være negative.

⁷ Idet modellen er en langsigtet betragtning, der ikke her operer med den kortsigtede mulighed for låntagning.

Srp: "Finanskrise"
Samfundsfag A, Matematik A.

$$\text{Alt i alt: } K^E = cYD + \bar{C} + \bar{I}$$

Fra den offentlige sektor

I en økonomi med en offentlig sektor har denne selv en vis efterspørgsel, og påvirker dermed den samlede efterspørgsel. Samtidig skal den offentlige sektor finansieres, hvilket gøres hovedsageligt via skatter der tages af indkomsten. Dermed påvirker den offentlige sektor efterspørgslen udefra, men samtidig går noget af indkomsten til denne (jvf. figur 1.0). Matematisk udmønter det sig i at:

$$O^E = G$$

hvor G beskriver den offentlige sektors efterspørgsel. Denne antages at være eksogen så

$$G = \bar{G}$$

$$\text{Så } O^E = \bar{G}$$

Udover at tilføje denne faktor G påvirker den offentlige sektor også indkomsten, idet den skaber udtrykket den disponible indkomst YD, der er forskellig fra bruttoindkomsten grundet skatter og overførselsindkomster. Udtrykket YD kvalificeres til værende

$$YD = Y - SK + TR$$

hvor Y er den samlede indkomst eller produktion i samfundet: bruttoindkomsten, SK er de skatter man betaler af sin indkomst og TR er en fælles betegnelse for indkomstoverførsler (SU, dagpenge, pensioner o.l.). Indkomstoverførslerne betragtes som eksogene så

$$TR = \bar{TR}$$

Skatterne er bestemt ved en faktor t gange bruttoindkomsten, da en del af indkomsten jo betales i skatter. t betegnes skattesatsen.

$$SK = tY$$

$0 < t < 1$, idet man ikke kan betale mindre end intet i skat, men heller ikke mere end sin totale indkomst.

$$\text{Altså er } YD = Y - tY + \bar{TR}$$

Srp: "Finanskrise"
Samfundsfag A, Matematik A.

Fra udenrigshandel

I den moderne verden med det globaliserede og næsten fuldstændigt frie marked, betyder handel med udlandet også meget for en national økonomi. Udenrigshandel er delt op i import og eksport, der hver for sig påvirker økonomien. Eksporten øger produktionen, idet der også skal produceres til efterspørgslen fra udlandet, hvilket betyder at den samlede efterspørgsel i den indenlandske økonomi indirekte øges. Importen påvirker i retning af, at noget af indkomsten i økonomien bruges på udenlandske frem for indenlandske varer, hvilket betyder at den samlede efterspørgsel i den indenlandske økonomi indirekte nedsættes (jvf. figur 1.0). Matematisk udmønter det sig i at:

$$H^E = X - M$$

Med X betegnende eksporten og M betegnende import. Importen afhænger af hvordan den indenlandske økonomi ser ud, idet der i en god indenlandsk økonomi vil være en større import da produktionen og indkomsten er højere, hvilket skaber en højere efterspørgsel⁸ som en del af vil vende sig mod udenlandske varer og vice versa i en dårligere økonomi. Importen er altså afhængig af indkomsten. Derfor bliver

$$M = mY$$

Hvor $0 < m < 1$, da der hverken kan bruges mere eller mindre end indkomsten i økonomien på import. Parameteren kaldes den marginale importkvote.

Eksporten afhænger af en række faktorer hvorfra den mest markante er den økonomiske situation i udlandet, hvad denne model ikke beskæftiger sig med, og dermed må eksporten antages at være eksogen i forhold til denne model så

$$X = \bar{X}$$

$$\text{I alt bliver } H^E = \bar{X} - mY$$

Udbud

I denne model går man ud fra at der ikke produceres udover det umiddelbare behov, altså at virksomhederne er passive, i den forstand at de kun producerer præcis hvad der er efterspørgsel

---

⁸ Jvf. "Keynes"

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

efter. Dermed er virksomhedernes produktion lig med den samlede mængde varer, der er til rådighed i økonomien, hvilket skrives som

$$Y^U = Y$$

med Y^U værende det samlede udbud og Y værende den faktiske indkomst/produktion⁹.

Ligevægtsbetingelsen og ligevægtsindkomst

Denne model virker ud fra den præmis at udbud og efterspørgsel er lig med hinanden, den såkaldte ligevægtsbetingelse:

$$Y^U = Y^E$$

Da dette gælder, samt at $Y^U = Y$, bliver $Y = Y^E$, hvilket giver at

$$Y = c(Y - tY + \overline{TR}) + \overline{C} + \overline{I} + \overline{G} + \overline{X} - mY$$

Så ligevægtsindkomsten for Y bliver $\frac{\overline{C} + c\overline{TR} + \overline{I} + \overline{G} + \overline{X}}{1 - c(1-t) + m}$ idet

$$Y = c(Y - tY + \overline{TR}) + \overline{C} + \overline{I} + \overline{G} + \overline{X} - mY \Leftrightarrow Y = cY - ctY + c\overline{TR} + \overline{C} + \overline{I} + \overline{G} + \overline{X} - mY \Leftrightarrow$$

$$Y - cY + ctY + mY = c\overline{TR} + \overline{C} + \overline{I} + \overline{G} + \overline{X} \Leftrightarrow Y - c(Y - tY) + mY = c\overline{TR} + \overline{C} + \overline{I} + \overline{G} + \overline{X} \Leftrightarrow$$

$$Y(1 - c(1 - t) + m) = c\overline{TR} + \overline{C} + \overline{I} + \overline{G} + \overline{X} \Leftrightarrow Y = \frac{\overline{C} + c\overline{TR} + \overline{I} + \overline{G} + \overline{X}}{1 - c(1-t) + m}$$

Ligevægtsindkomsten er interessant at kigge på, idet denne viser hvordan indkomsten og dermed efterspørgslen, produktionen og den samlede aktivitet¹⁰ påvirkes af ændringer i forskellige faktorer.

Den mest interessante pointe man kan udlede vedrørende dette er, at der eksisterer en multiplikator effekt mht. ændringer i økonomien så længe $c(1 - t) > m$, hvilket stemmer godt overens med Keynes grundtanker om en selvforstærkende effekt. Dette kan ses ved at en ændring i nogle af de eksogene variabler, en ”investering” V af en art, der kan have karakter af alt fra virksomhedsinvesteringer, øget forbrug, øgede offentlige investeringer eller øget eksport, vil resultere i en større samlet øgning i aktiviteten i økonomien end selv investeringen, idet

$$\frac{\Delta Y}{\Delta V} = \frac{1}{1 - c(1-t) + m} > 1 \text{ under forudsætning af at } c(1 - t) > m$$

---

¹⁰ Jvf. ”Keynes” samt figur 1.0

Srp: "Finanskrise"
Samfundsfag A, Matematik A.

Fx: Hvis den marginale forbrugstilbøjelighed sættes til 0,8, skattesatsen til 0,5 og den marginale importkvote sættes 0,2¹¹ får man et multiplikatorudtryk på 1,25 idet en stigning i V resulterer i en ændring i Y på 1,25 da $\frac{1}{1-0,8(1-0,5)+0,2} = 1,25$. Den samlede indenlandske produktion, og dermed den samlede indenlandske økonomiske aktivitet, øges altså med flere penge end hvad der konkret postes ud i økonomien, på trods af at den offentlige sektor og udenrigshandel tjener til at mindske multiplikatoreffekten. At de gør dette ses i at $\frac{\Delta Y}{\Delta V}$ var blevet $= \frac{1}{1-c}$ uden både offentlig sektor og udenrigshandel¹², $= \frac{1}{1-c(1-t)}$ kun med offentlig sektor¹³ og $= \frac{1}{1-c+m}$ kun med udenrigshandel¹⁴, og både $\frac{1}{1-c}$, $\frac{1}{1-c(1-t)}$ og $\frac{1}{1-c+m} > \frac{1}{1-c(1-t)+m}$.

Ydermere er en vigtig pointe at en skattesænkning øger aktiviteten i den indenlandske økonomi, idet en lavere skattesats t skaber en mindre nævner i ligningen for ligevægtsindkomsten. Her er des mere også en multiplikator effekt¹⁵ idet $\Delta Y > |\Delta T|$.

Fx¹⁶ $\Delta T = - 0,15$:

$$\frac{1}{1-c(1-(t+\Delta T))+m} - \frac{1}{1-c(1-t)+m} > |\Delta T| \Leftrightarrow \frac{1}{1-0,8(1-(0,5-0,15))+0,2} - \frac{1}{1-0,8(1-0,5)+0,2} > 0,15 \Leftrightarrow$$

$$1,47 - 1,25 > 0,15 \Leftrightarrow 0,22 > 0,15$$

Den udvidede indkomstdannelsesmodel, der er baseret på Keynes' tanke, giver altså et indtryk af hvordan ændringer af forskellige faktorer vil påvirke den samlede aktivitet i en økonomi. Via forståelse af denne mv. skulle man altså mene, at man burde have god mulighed for at føre en økonomisk politik der påvirker de rette faktorer, og dermed har en positiv effekt på økonomien i et samfund.

Økonomisk politik

I moderne tid har der specielt været tale om to større økonomiske kriser: Krisen i 30'erne og finanskrisen i dag. Dette afsnit vil undersøge og sammenligne den økonomiske politik ført i krisen i

¹¹ Teoretiske værdier, men værdier der ikke umiddelbart logisk lader til at afvige i høj grad fra virkeligheden.

¹² Øko, S. 141

¹³ Ibid, S. 148

¹⁴ Ibid, S. 155

¹⁵ Stadig under forudsætning af at $c(1-t) > m$

¹⁶ Med udgangspunkt i samme teoretiske værdier som ¹¹

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

30’erne, og forsøg på at føre økonomisk politik i den nuværende finanskrise. Ydermere vil den udvidede indkomstdannelsesmodel med både offentlig sektor og udenrigshandel inddrages i relation til de førte politikker, for at se hvorledes politikken ifølge denne model vil påvirke den samlede økonomiske aktivitet i samfundet¹⁷. Fokus vil ligge på Danmark og den førte politik i Danmark, men grundet krisens globale karakter og opståen, samt den effekt andre lande har på Danmarks økonomi, må disse uundgåeligt nævnes.

Krisen i 30’erne

Den økonomiske krise først i 1930’erne er en af de værste, der hidtil er set, specifikt grundet dens længde og den enorme arbejdsløshed som den førte til - en arbejdsløshed der i Danmark var helt oppe omkring de 32 pct.¹⁸.

Krisens begyndelse og USA

Krisen begynder i USA i 1928. Den amerikanske nationalbank hæver renten grundet overvejelser om at aktiekursernes på det tidspunkt urealistisk høje niveau. Det skal bemærkes, at krisen opstod grundet en række strømninger i samfundet, specifikt det oppustede aktiemarked, og at hævingen af renten udelukkende virker som katalysator og ikke nødvendigvis direkte startende årsag

Renteforhøjelsen resulterer i en sænket produktion idet de amerikanske virksomheder nedbringer deres investeringer. Ydermere krakker børsen på Wall Street, da aktiekurserne pludselig styrtdykker som effekt af, at folks interesse i aktier falder grundet rentens hævelse. Aktieejere samt virksomheder står altså med færre penge mellem hænderne, og da blandt andet mange aktieejere er stærkt forgældede, opstår der en bølge af bankkrak, da folk ikke kan betale bankerne. Bankerne forsøger at få deres tilgodehavende tilbage fra låntagere, hvilket trækker penge ud af samfundet, hvilket igen forværrer den økonomiske situation. Alt i alt skaber dette en stærk økonomisk recession i USA.

¹⁷ Note: Alle referencer til variabler mm., referer tilbage til afsnittet ”Den udvidede indkomstdannelsesmodel med offentlig sektor og udenrigshandel” – ”Ligevægtsbetingelsen og ligevægtsindkomst”.

¹⁸ Soc, S. 88

Srp: "Finanskrise"
Samfundsfag A, Matematik A.

Som følge heraf begynder USA at decimere deres import, samtidig med at man forlanger lån ydet til andre lande tilbagebetalt, som et forsøg på at redde netop den amerikanske økonomi¹⁹.

Danmark

Via USA's krav om tilbagebetaling af lån, samt USA's forsvinden fra eksportmarkedet, rammes resten af verden. I Danmark er det specielt det, at England rammes, der skabte problemer. England aftog en stor del af den danske eksport, specielt eksport fra landbrugsområdet. Med Englands økonomiske problemer faldt pundet i værdi, hvilket resulterede i at pundet måtte opgive sin indløselighed i guld. Dette skadede i høj grad den danske eksport, da indtægterne faldt når man vekslede fra danske kroner til pund sterling, idet den danske krone på dette tidspunkt stadig er bundet i guld²⁰. Ydermere faldt priserne på landbrugsvarer generelt, idet eksportnedsættelsen og den generelt lavere pengemængde i omløb nedsatte efterspørgslen. Man stod altså i en situation i Danmark hvor efterspørgslen var faldet grundet et fald i eksport, benævnt $\bar{X}$ i den udvidede indkomstdannelsesmodel med offentlig sektor og udenrigshandel. Dermed faldt også den samlede økonomiske aktivitet da $\bar{X}$ er en positiv faktor i tælleren i ligningen for ligevægtsindkomsten.

Oven i disse problemer forsøgte man i Danmark at undgå et kursfald og dermed bevare den danske kronens indløselighed i guld. Dette gjordes ved at øge diskontoen fra 4 til 6 pct.²¹ og på den måde foretage en kraftig kreditstramning. Hævningen af renten kan her betragtes som en direkte påvirkning af $\bar{C}$: det forbrug der ikke nødvendigvis er dikteret af indkomst, idet forbrug skabt af lån er noget sådant. Når renten hæves, nedsættes dette forbrug naturligt da det så er dyrere at låne, og dermed mindre attraktivt, samtidig med at man konkret har færre penge at forbruge for i en sådan situation, da man skal betale en større del til renten. Man kan ydermere snakke om at den generelle kreditstramning skabte et Danmark, hvor incitamentet til (stor)forbrug var nedsat, og dermed at det skabte en ny og lavere værdi for c , hvilket igen sænker den samlede aktivitet i økonomien.

I sidste ende var dette tiltag dog ikke tilstrækkeligt valutaværn, og den 29. september 1931 måtte den danske kronens indløselighed i guld opgives. For at beskytte kronen og regulere import/eksport blev i 1932 vedtaget loven om valutacentralen²². Denne gik ind og bestemte hvem der kunne

---

¹⁹ Samf, S. 74

²⁰ Ibid, S. 76

²¹ Ibid, S 76

²² Ibid, S 76-77

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

importere hvad fra udlandet, og skabte altså et i langt højere grad end før afskåret Danmark i økonomisk og handelsmæssig sammenhæng, det var altså en form for protektionistisk økonomisk politik. Teoretisk ville dette betyde, at Danmark igen ville kunne komme i balance ved at øge efterspørgslen på hjemmemarkedet via færre importmuligheder. Ifølge den udvidede indkomstdannelsesmodel var dette en klog fremgangsmetode, idet den forsøgte at hæmme graden af dansk efterspørgsel der ville vende sig mod import, faktoren m , der ved at være positiv i nævneren i formlen for ligevægtsindkomsten sænker den samlede aktivitet indenlands i økonomien. Samtidig mentes denne regulering at kunne bruge som politisk middel til at skabe en stærkere international stilling handelsmæssigt, idet man så ville kunne tilbyde eksportøkonomer af danske varer mulighed for selv at eksportere til Danmark, ved at valutacentralen så ville give en tilladelse til at importere netop deres varer²³. På den måde skulle den faldne eksport øges mens importen stadig holdtes under kontrol. Problemet var bare at andre lande, med England værende det vigtigste eksempel mht. Danmark, førte lignende protektionistisk isolations-politik²⁴. Disse forsøg på at føre en udelukkende national krisepolitik, set allerede i USA, kan nævnes som en stor del af problemerne med at afhjælpe krisen, idet eksportfaktoren for alle de forskellige nationaløkonomier inklusive Danmarks stærkt decimeredes.

I sidste ende, efter kraftigt intra-nationalt pres fra den danske befolkning, kom dog en mindre devaluering af kronen på trods af alle de tiltag imod netop dette. Denne devaluering var på godt 10 pct. ift. det engelske pund²⁵ for som A. Olsen sagde: ”..det ikke ville være muligt af hensyn til dansk eksporterhverv, og da naturligvis først og fremmest landbruget, at opretholde en valutapolitik, som ville betyde væsentligt mindre sterlingbeløb til landet”²⁶. Dermed ønskedes eksporten at påvirkes til at stige, hvilket ifølge den udvidede indkomstdannelsesmodel er positivt²⁷. Dette var dog for lidt og for sent, og blev forpurret af den allerede nævnte isolations politik i lande som England. Samtidig er det nødvendigt at forstå, at den af Keynes omtalte spiral på dette tidspunkt har haft sin effekt – Danmark er ikke ”kun” skadet af den konkrete eksportnedgang, men krisen har bredt sig til produktionen og til den samlede indkomst, hvilket har skabt arbejdsløshed og svære betingelser for den enkelte dansker.

²³ Soc, S. 131

²⁴ Ibid, S. 131

²⁵ Samf, S. 78

²⁶ Soc, S. 130, L. 12

²⁷ Jvf. tidligere pointer vedrørende faktoren $\bar{X}$

Srp: "Finanskrise"
Samfundsfag A, Matematik A.

Til sidst bør også nævnes politisk initiativ til en række hjælpeforanstaltninger for bønderne gennem midlertidige skatte- og rentenedsættelser på i alt 30 millioner kroner, hvori der også lå en midlertidig forøgelse af arbejdsløshedsunderstøttelsen. Denne skulle dog finansieres hovedsageligt af øgninger i indkomst- og formueskatten via øgede afgifter og toldsatser²⁸, så der i sidste ende ikke var tale om nogen samlet eller generel lempelse af skatter eller renteudgifter, hvad der ellers ville have bevirket positivt på den samlede økonomi, idet det er en nedsættelse af den positive faktor t i nævneren af ligningen for ligevægtsindkomsten, eller som arbejdsløshedsunderstøttelse en forøgelse af den i tælleren positive faktor $\overline{TR}$. Med dette in mente kan man se at et af de største problemer, i forhold til den udvidede indkomstdannelsesmodel, var den danske regerings frygt for at føre en ekspansiv økonomisk politik, og deraf deres urokkelige ønske om at forsøge at føre en kontraktiv økonomisk politik. Dermed skulle en eventuel lempelse af en hver art finansieres andre steder, hvilket ift. den udvidede indkomstdannelsesmodel ville betyde at et hvert tiltag ville medføre både en negativ og en positiv påvirkning, så tiltagenes effektivitet i sidste ende ikke ville kunne gøre en nævneværdig forskel.

Opsummerende blev der altså ikke ført en økonomisk politik, der ifølge den udvidede indkomstdannelsesmodel ville have en positiv virkning på den samlede økonomi. Der blev ført en kontraktiv kreditstrammende politik, der i højere grad ville være negativ end positiv for den danske økonomi ifølge den udvidede indkomstdannelsesmodel. Her kan det "værste" eksempel nævnes som værende den foretagne diskonto stigningen og den derved samlede kreditstramning, hvilket bevirkede at både faktorerne $\bar{C}$ og c påvirkedes i en retning der var negativ for den samlede økonomi. Da der oven i den førte politik var en kraftig negativ påvirkning, samt en ikke hjælpende økonomisk politik, fra de andre lande, florerede den negative spiral mellem efterspørgsel, produktion og indkomst hvilket skabte de store problemer i krisen, med arbejdsløshed, fattigdom og generel recession.

---

²⁸ Soc, S. 128-1129

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

Finanskrisen i dag²⁹

Anderledes forholder det sig med de forsøg, der har været på at føre økonomisk politik i den nuværende krise. Denne minder ellers til en hvis grad om krisen i 30’erne, da der også her er tale om global økonomisk recession afstedkommende arbejdsløshed mm.

Krisens begyndelse og USA

Også krisernes oprindelse minder om hinanden. Krisen i dag opstår også i USA efter urealistisk høje aktiepriser, for meget spekulation og usikre lån til fx aktiekøb, der i sidste ende ender i bankkrak. En forskel er dog, at det i dag er svært at sætte en finger på præcis hvad der konkret var katalysator for finanskrisen, selvom det i høj grad lader til at have været usikre lån og boligmarkedet. Dette skyldes at mange af de såkaldte usikre lån bundede i en overbevisning om en fortsat prisstigning på boligmarkedet, så da boligmarkedet ”gik i stå” og priserne begyndte at falde gjorde det mange insolvente. Dermed kommer realkredit institutter og banker i krise, da deres udlån ikke kan tilbagebetales. Da værdien af pengene til de pressede boligejere samlet set var mange milliarder, var der mange banker der med det samme blev presset og i sidste ende måtte dreje nøglen om. Denne effekt forværredes af, at næsten alle banker var ramt, hvilket resulterede i at de pressede banker ikke kunne redde sig via lån internt mellem bankerne³⁰. Samlet set forsvinder der penge i samfundet, hvilket naturligt får virksomheder til at holde igen med investeringer mm., hvilket skaber arbejdsløshed, hvilket gør at ingen vil købe boliger, hvilket får boligpriserne til yderligere at falde, hvilket gør problemet værre osv. – og på den måde ses Keynes negative spiral i funktion³¹.

Danmark

Som udgangspunkt var den danske økonomi velfungerende ved krisens start, og vi handlede faktisk ikke i så høj grad med USA. Alligevel påvirkes Danmark, idet USA ganske enkelt er så stor en økonomi, at hvad der sker i denne påvirker hele verden, direkte eller indirekte. Dette skyldes at

²⁹ Det skal bemærkes at jeg bruger ”finanskrisen” hovedsageligt som et navn, idet krisen som den er på nuværende tidspunkt er, mere har karakter af at være en *økonomisk* krise.

³⁰ **Hvorfor**, Afsnit 5-7

³¹ Jvf. ”Keynes”

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

både virksomheder og diverse finansielle institutioner i den moderne verden hænger sammen på kryds og tværs, på tværs af landegrænser og Atlanten³². Ydermere gør størrelsen af den amerikanske økonomi at alle eksport/import markeder i verden rammes hårdt.

Danmark blev hovedsageligt påvirket indirekte via USA’s stærke indflydelse på tætte handelspartnere som Tyskland og England. Ligesom krisen i 30’erne er det specielt vores eksport der rammes, en eksport der ellers dækkede over op mod 50% af vores bruttonationalprodukt³³. I den udvidede indkomstdannelsesmodel er det altså igen hovedsageligt faktoren $\bar{X}$, der decimeres og dermed skader den danske økonomi³⁴.

Samtidig får Danmark lignende problemer med bankkrak, da bankerne ligesom i USA havde mange penge udlånt til mennesker der blev insolvente. Disse bankkrak ville være med til at forværre krisen kraftigt, da de ville føre til lavere indkomst i samfundet, grundet private hvis mulighed for forbrug nedsættes, samt en nedsættelse af virksomheders incitament til og mulighed for at investere. Dette ville føre til lavere efterspørgsel, hvilket igen betyder lavere produktion etc. Den del af det private forbrug der er afhængig af indkomsten disponible indkomst YD bliver altså mindre, hvilket ender ud i en direkte påvirkning af Y . Samtidig nedsættes virksomheders investeringer $\bar{I}$ og det private forbrug der ikke er afhængig af indkomsten $\bar{C}$.

For at undgå disse negative effekter har man forsøgt sig i Danmark med såkaldte bankpakker³⁵ der skulle sikre bankerne kredit til udlån og afværge at en stor del af bankerne krakkede. Dette initiativ var altså direkte for at modvirke de negative virkninger som bankkrak og mangel på udlånsmuligheder ville afføde.

Samtidig sænkede man i Danmark renten³⁶ for at stimulere forbruget, hvilket som nævnt tidligere kan ses som en påvirkning af $\bar{C}$ og c ³⁷. Her er påvirkningen i en positiv retning, hvilket ifølge den udvidede indkomstdannelsesmodel vil øge den samlede økonomiske aktivitet. I stedet for en kreditstramning som i 30’erne prøvede man altså at stimulere forbruget og dermed økonomien.

---

³² **Hvorfor**, Afsnit 9-10

³³ Ibid, Afsnit 10. OBS: Der er tale om et overslag, ikke præcist tal.

³⁴ Jvf. ”Krisen i 30’erne” – ”Danmark”.

³⁵ **Stabil samt pakke II**

³⁶ **Rentefald**, nederst

³⁷ Jvf. ”Krisen i 30’erne” – ”Danmark”

Srp: ”Finanskrisen”
Samfundsfag A, Matematik A.

Ydermere forsøgte i Danmark med en ny skattereform med skattelettelser³⁸ og det nyeste tiltag: såkaldte ”vækstpakker”³⁹. Disse to initiativer er specielt interessante i forhold til den udvidede indkomstdannelsesmodel, da multiplikator effekten her kommer i spil. Dette skyldes, at der i disse tiltag regnes med delvist at føres en ekspansiv finanspolitik, så der ikke kommer en modsatrettet negativ reaktion ved tiltagene som var tilfældet i 30’erne. Vækstpakkerne er således en direkte positiv påvirkning af den eksogene variabel $\bar{G}$ i en positiv retning, og da der ikke er nogen modsatrettet påvirkning gælder multiplikatoreffekten så effekten på den samlede økonomiske aktivitet faktisk overstiger ændring af $\bar{G}$ som vækstpakkerne skaber. Det samme gør sig gældende med skattelettelserne, hvor det er den positive faktor t i nævneren af ligningen for ligevægtsindkomsten der gøres mindre og dermed skabes et større Y . Her gør multiplikatoreffekten sig også gældende, hvilket understreger, at netop disse to tiltag i særlig grad stemmer overens med den udvidede indkomstdannelsesmodel.

Et sidespring ift. dansk politik, men ikke desto mindre nødvendigt at forstå, er at der i udlandet er blevet ført lignende politik. Der er dermed også her blevet sænket renter, gennemført vækstpakker, bankpakker, mm.⁴⁰

Alt i alt er der altså i stærk kontrast til 30’erne blevet ført en ekspansiv stimulerende politik, der i høj grad er i overensstemmelse med den udvidede indkomstdannelsesmodel, idet der forsøges at påvirke nogle faktorer på en måde som teoretisk set vil afstedkomme en positiv påvirkning på den samlede danske økonomi.

Anvendeligheden af økonomisk politik mht. finanskrisen i dag

Det viste sig altså, at der i finanskrisen i dag er blevet ført en politik, som rent teoretisk ville stimulere forbruget og den samlede økonomiske aktivitet i Danmark, og dermed hjælpe Danmark ud af krisen, hvorimod den økonomiske politik ført i 30’erne i højere grad havde en negativ end en positiv påvirkning.

Alligevel har vi i dag stadig en krise som man ikke engang med sikkerhed kan sige at vi er på vej ud af⁴¹. Hvilket leder til det naturlige spørgsmål: har denne teoretisk ”korrekte” måde at føre

³⁸ Skat

³⁹ **AE**, note: på trods af at artiklen omhandler kritik af vækstpakken, bruges den blot som bevis på deres eksistens.
Vækst

⁴⁰ Se fx: **Rentefald** samt **EU** samt **Tysk**

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

økonomisk politik overhovedet har virket og hjulpet? – og kan man i det hele taget kan bruge økonomisk politik til noget i krisen i dag?

For at forsøge at besvare dette må man tage i udgangspunkt i forbruget og nærmere bestemt den marginale forbrugstilbøjelighed, der matematisk er benævnt c i den udvidede indkomstdannelsesmodel. Dette skyldes, at den økonomiske teori, der ligger til grund for den førte økonomiske politik, bunder i en tro på at en øgning af indkomsten i samfundet vil sprede sig som ringe i vandet, og dermed skabe et øget forbrug, øget efterspørgsel mm.. Netop dette er dog ikke sket i det omfang, som man kunne havde forventet, hvilket skyldes at danskerne ikke forbruger som de ifølge teorien burde. Det er altså en lavere grad af den øgede indkomst, hvis nogen overhovedet, der omsættes til forbrug, og derfor må man kigge på den marginale forbrugstilbøjelighed.

Overvejelse om generelle funktionelle formler⁴²

Først og fremmest vil jeg endnu en gang kigge på den marginale forbrugstilbøjelighed c ud fra et matematisk synspunkt. Indtil videre har jeg behandlet denne som værende konstant i forhold til alt andet end økonomisk politiske tiltag. At jeg ikke behandler den som en komplet konstant, hvad der muligvis havde været mest matematisk korrekt, skyldes min observation af en økonomisk politisk sammenhæng, hvilken jeg allerede har argumenteret for⁴³. Men c har altså stadig i høj grad karakteristika af en konstant, idet den ikke ændrer sig som følge af fx indkomstændringer.

I en generel matematisk formulering kan dette dog være lidt anderledes. Når man arbejder med den udvidede indkomstdannelsesmodel, bliver man nød til at overveje rimeligheden af, at samtlige funktionelle former, man arbejder med, tilhører den lineære familie, idet en sådan fremstilling kan simplificere udregninger og beregninger, men muligvis miste indsigt og overensstemmelse med den økonomi, den skal beskrive.

Hvis man derimod forsøger en mere generel funktionel overvejelse⁴⁴, hvor man siger, at forbruget C er afhængig af indkomsten:

$$C = C(Y) \text{ og } \frac{\Delta C}{\Delta Y} = C'(Y) \in]0,1[$$

---

⁴¹ Er vi?

⁴² Generel kilde til afsnittet: Øko, s. 161-62

⁴³ Renteforandringer, jvf. ”Krisen i 30’erne” – ”Danmark” og ”Finanskrisen i dag” – ”Danmark”.

⁴⁴ Øko, S. 161-162: Her gjort kun med den simple indkomstdannelsesmodel for lethedens skyld.

Srp: ”Finanskrisen”
Samfundsfag A, Matematik A.

Altså med eneste krav værende at forbruget er stigende i indkomsten, og at den marginale forbrugstilbøjelighed ligger i intervallet $]0,1[$. Hvis investeringerne er antaget eksogene kan ligevægtsbetingelsen skrives:

$$Y = C(Y) + \bar{I}$$

Dermed bliver ligevægtsindkomsten afhængig af de eksogene investeringer. Den præcise løsning for denne kan ikke findes, da man så skulle kende den konkrete funktionelle form, men man kan sige at ligevægtsindkomsten ved en implicit funktion er afhængig af de eksogene investeringer, dvs.:

$$Y = F(\bar{I})$$

Via ligevægtsbetingelsen kan findes, hvorledes ligevægtsindkomsten påvirkes af en ændring i investeringerne:

$$\frac{\Delta Y}{\Delta \bar{I}} = C' \frac{\Delta Y}{\Delta \bar{I}} + 1$$

Og derfor har jeg at:

$$\frac{\Delta Y}{\Delta \bar{I}} = \frac{\Delta F}{\Delta \bar{I}} = \frac{1}{1 - C'(Y)} > 1$$

Bemærk dette udtryks tydelige lighed med mit fundne udtryk for $\frac{\Delta Y}{\Delta V}$ ⁴⁵ ved lineære relationer som var $\frac{\Delta Y}{\Delta V} = \frac{1}{1-c}$ ⁴⁶, hvilket viser at den lineære modellering ikke er helt dum⁴⁷. Hovedforskellen mellem den generelle og lineære er at den marginale forbrugstilbøjelighed i den generelle er varierende og afhængig af niveauet for Y. Det kan forklare den sparetendens der opstår når indkomsten falder. Dog vil en stigning i indkomsten, som de økonomiske tiltag i finanskrisen i dag vil afstedkomme, betyde at denne sparetendens igen burde frafalde, hvilket viser sig ikke at være tilfældet. Ved den rent matematisk økonomiske teori er det altså ikke muligt at forklare danskernes modvilje mod at forbruge i dag. Man må altså have fat på noget andet for at forsøge at forklare det.

⁴⁵ V er fællesbetegnelse for ”investeringer” af forskellig art, og i den simple indkomstdannelsesmodel træder den altså bare i stedet for de eneste investeringer $\bar{I}$.

⁴⁶ Øko, S. 141

⁴⁷ Gælder også man kigger på hele den udvidede indkomstdannelsesmodel med offentlig sektor og ikke kun den simple indkomstdannelsesmodel, Jvf. opgave 10.5 i Øko, S. 162.

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

Hvorfor forbruger vi ikke?

Her kan tilliden være vigtig at se på; nærmere bestemt forbrugertilliden. Denne er forbrugernes tillid til det finansielle system, og til økonomiens udvikling. Denne er essentiel da den direkte har effekt på hvor meget vi forbruger, da *”hvis forbrugertilliden er lav (...) har [forbrugerne] tænkt sig at beholde dankortet og tegnebogen i lommen og holde igen med at bruge penge”*⁴⁸ og dermed bliver den marginale forbrugstilbøjelighed altså lav, hvis tilliden er lav. Her er taler man om en form for adfærdøkonomi snarere end den ortodokse (Keynesianske) økonomi der er baseret på en ”kold” logisk forudsætning om menneskets rationalitet, der vil betyde, at hvis de får flere penge mellem hænderne, vil de forbruge mere⁴⁹.

Denne tillid har i krisen taget et alvorligt dyk i krisen⁵⁰. Men hvorfor blev og er tilliden så lav? Tilliden er som nævnt det samme som forventningerne til økonomiens udvikling. Denne er i konstant forandring, idet den bliver påvirket af, hvad forbrugerne ser ude i samfundet. Med tilnærmelse kan man det formuleres som at *”forventningen til næste periodes aktivitet er et vægtet gennemsnit af den seneste observation af aktiviteten og de forventninger som man i sidste periode havde til indeværende periodes aktivitet”*⁵¹. Men hvis forventninger? Regeringens forventninger forudsagde vækst i 2010 samt vækst fremover⁵². Diverse økonomer er uenige. Men tilliden er altså over en bred kam lav. Hvilket kan indikere at der i høj grad er tale om forbrugernes mere eller mindre internt kreerede tillid. Her kan selvfølgelig nævnes medierne, der ofte har en tendens til at ”male fanden på væggen” – men den positive side med regeringen som frontfigur har også fået mediespotlight, så det er i hvert fald ikke kun mediernes ”skyld”. Så forbrugerne *selv* har altså *ikke* tillid, på baggrund af *deres* forventninger. Hvilket frembringer spørgsmålet: Hvorfor? Her kan der herske mange forklaringsmuligheder.

Nationalbankdirektør Niels Bernstein omtaler her forbrugernes psykologi som den determinerende faktor for tilliden, og dermed om vi kommer ud af krisen, idet denne afgør om de yderligere penge i samfundet resulterer i vækst og forbrug eller blot går til opsparring⁵³. Dette kan ses som en

⁴⁸ **Tillid**, brødtekst L. 4

⁴⁹ Større samlet indkomst = større forbrug, jvf. ”Keynes”.

⁵⁰ **Tillidens udvikling**, figur.

⁵¹ **Øko**, S. 172, L. 5.

⁵² **Regeringen**

⁵³ **Forbrugerne**

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

betragtning baseret på den ene del af overvejelsen om menneskets dobbelthed⁵⁴: at vi stillet overfor dette helt nye⁵⁵ søger en form for tryghed her konkret i at have penge på vores bankbog snarere end værende i en risikosituation med højt forbrug⁵⁶.

Ud fra den tyske sociolog Max Webers tanker⁵⁷ kan man argumentere for, at grunden til den lave tillid og dermed manglen på forbrug bunder i, at vi mennesker i dag lader frygten styre og dermed agerer efter den emotionelle handlemåde frem for rationelt – modsat en ellers eksisterende tendens til målrationel handlemåde som værende den typisk handlemåde i det delvist kapitalistiske moderne samfund.

En tredje grund til den lave tillid kan være politisk. Her tænker jeg først og fremmest på, at vælgere der støtter oppositionen, ikke kan have meget tillid til den regering der også sad ved krisens opståen. Ydermere betyder manglen på bredt parlamentarisk samarbejde over midten, for at få Danmark ud af krisen, at der hersker et relativt usikkert politisk klima med oppositionen konstant kritiserende regeringens tiltag i krisen, falbydende deres egne initiativer⁵⁸ mm.. På trods af at dette er naturligt i den konstante politiske kamp for at gennemføre egne tiltag og få magt, kan man argumentere for at tvivlen der er sæt ved regeringens tiltag og tvivlen om der skulle komme en ny politisk linje ved et eventuelt valg (hvad der har været omtalt i medierne genagende gange som plausibelt), afstedkommer en mindre tillid hos borgeren, og gør at denne ikke tør forbruge, men i stedet for tager den tilsyneladende sikre løsning med privat opsparing.

Der kan selvfølgelig være andre og/eller flere grunde til en lav forbrugertillid, eller direkte til hvorfor der ikke forbruges. Men man kan sige, at der i hvert fald lader til at være nogle sociologiske, politiske og psykologiske faktorer, der har en stor effekt, hvilket insinuerer at ren økonomisk politik ikke er brugbar i krisen i dag.

Anvendeligheden af økonomisk politik?

På den anden side må man forstå at vi jo intet ved om, hvad der var sket i krisen i dag, havde regeringen *ikke* ført Keynesiansk økonomisk politik - eller for den sags skyld, hvad der var sket i

⁵⁴ **Psyk**, ”Personlighedsspsykologi” – ”Menneskets dobbelthed”

⁵⁵ Krisen – få er gamle nok til at have oplevet krisen i 30’erne

⁵⁶ Psykologisk overvejelse, men samfundsfagligt og økonomisk relevant i denne sammenhæng.

⁵⁷ Tanker om emotionel vs. rationel handlen mm.: **Weber**, S. 55-57

⁵⁸ Se fx **Trine** og **S og SF**.

Srp: "Finanskrise"
 Samfundsfag A, Matematik A.

30'erne hvis man havde. Der er dog mange, der argumenterer for at den økonomiske politik *har* hjulpet⁵⁹ og at den har skabt basis for at komme ud af krisen⁶⁰. Andre igen mener, at der er gjort det rigtige – men ikke nok⁶¹. Alt i alt kan man ikke ignorere fakta: Krisen i 30'erne var markant værre end krisen i dag. Den varede ca. 10 år – i dag snakker vi om efter 3-4 år at den måske er ved at være ovre. Arbejdsløsheden var oppe på 32% i 30'erne⁶² - i dag ikke engang nærmer den sig 10%, hverken efter Danmarks⁶³ eller EU's⁶⁴ ledighedsdefinition. Er dette så den økonomiske politik skyld?

Det er umuligt at sige med sikkerhed. Men på baggrund af disse tal mm. konkluderer jeg at den økonomiske politik *har* hjulpet, og dermed at den bestemt er anvendelig. Dog er det også tydeligt at den ikke kan stå alene idet der også må medregnes nogle adfærdsøkonomiske overvejelser baseret på psykologi, sociologi, politik og måske andet.

---

⁵⁹ **Mildnede**

⁶⁰ **Forbrugerne**

⁶¹ **Mindre**

⁶² **Soc, S. 88**

⁶³ **Danmark arbejdsløshed, "(...)svarende til 6,3 pct. af arbejdsstyrken"**

⁶⁴ **EU arbejdsløshed**

Konklusion

Hermed fremkom det altså at Keynes' hovedtanker gik på en sammenhæng og spiraleffekt mellem efterspørgsel, produktion og indkomst med efterspørgsel som værende hovedfaktor. Dette kommer til udtryk i den udvidede indkomstdannelsesmodel, der giver et indtryk af hvordan en ændring af forskellige faktorer vil påvirke den samlede økonomi.

I 1930'ernes krise førte man ikke politik der rettede sig efter de Keynesianske tanker og den udvidede indkomstdannelsesmodels retningslinjer for økonomisk politik, idet man førte en kontraktiv kreditstrammende politik.

I den nuværende finanskrisen har man til gengæld ført en ekspansiv stimulerende økonomisk politik, der ifølge den udvidede indkomstdannelsesmodel vil øge den samlede økonomiske aktivitet.

Finanskrisen er dog stadig aktuel, hvorfor det kan diskuteres hvorvidt den Keynesianske økonomiske politik har fungeret og dermed hvorvidt økonomisk politik er anvendelig i imødegåelsen af den nuværende økonomiske krise. Her fandtes det, at der tydeligvis er nogle adfærdøkonomiske faktorer baseret på fx psykologi, sociologi og politik der også må medregnes. Dermed kan den rent økonomiske politik ikke alene imødegå krisen, men alligevel er denne bestemt anvendelig i krisen, hvad der blandt andet ses på krisen i 30'ernes langt mere graverende karakter.

Srp: "Finanskrise"
Samfundsfag A, Matematik A.

Litteraturliste

Brugte kilder:

Bøger:

Andersen, Torben M. og Stæhr, Michael H.J.: *Økonomi på formler*, Forlaget Systime A/S, 1. udgave, 1. oplag 2009. Forkortelse: **Øko.**

Branner, Hans; Friisberg, Gregers og Rasborg, Klaus: *Samfundet på tværs*, Forlaget Columbus, 1. udgave, 1. oplag 2000. Forkortelse: **Samf.**

Hansen, Karin og Torpe, Lars: *Socialdemokratiet og krisen i 30'erne*, Forlaget Modtryk, 1. oplag 1977. Forkortelse: **Soc.**

Keynes, John Maynard: *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Fundet i .pdf form på internettet på: <http://cleverlearn.edu.vn/ebooks/the-general-theory-of-employment-interest-and-money.pdf>. Hentet d. 13/12-2010. Forkortelse: **GenTheo.**

Larsen, Ole Schultz: *Psykologiens veje*, Forlaget Systime, 1. udgave, 1. oplag 2010. Forkortelse: **Psyk.**

Runciman, W.G: *Weber: Selections in translation*, Cambridge University Press 1991. Forkortelse: **Weber**

Fra internettet:

Andresen, Jørgen: *Fakta: Bankpakke II*

http://borsen.dk/nyheder/investor/artikel/1/149151/fakta_bankpakke_ii.html

Hentet d. 16/12-2010. Forkortelse: **Pakke II**

EU-oplysningen: "Arbejdsløshedsprocenter for EU-landene samt USA og Japan", tabel.

<http://www.eu-oplysningen.dk/fakta/tal/Ledighed/>

Hentet d. 20/12-2010. Forkortelse: **EU arbejdsløshed**

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

Halskov, Kristian: ”Højeste forbrugertillid siden krisen”.

<http://epn.dk/privat/article2159247.ece>

Hentet d. 17/12-2010. Forkortelse: **Tillidens udvikling**

Hansen, Jørn Astrup: *Er vi på vej ud af krisen?* Blog fra Mandag d. 4/1-2010.

<http://jornastruphansen.blogs.business.dk/2010/01/04/er-vi-pa-vej-ud-af-krisen/>

Hentet d. 17/12-2010. Forkortelse: **Er vi?**

Jespersen, Jesper: *Politiske tiltag mildnede krisen – trods alt*”, Magasinet Europa d. 18 august 2010.

<http://magasineteuropa.dk/?p=577>

Hentet d. 20/12-2010. Forkortelse: **Mildnede**

Jørgensen, Martin: *Kommissionens vækstpakke for EU*

<http://www.eu-oplysningen.dk/nyheder/euidag/2008/november/comvaekst/>

Hentet d. 16/12-2010. Forkortelse: **EU**

Kaae-Nielsen, Claus: *Regeringen venter positiv vækst i 2010.*

<http://www.dr.dk/Nyheder/Politik/2009/08/25/111519.htm?rss=true>

Hentet d. 17/12-2010. Forkortelse: **Regeringen**

Mach, Trine; Medlem af landsledelsen og Folketingskandidat for SF: ”*Kan krisen klares med 12 minutter?*”, Artikel bragt på RÆSON 7. november 2010.

<http://www.trinemach.dk/2010/11/07/kan-krisen-klares-med-12-minutter/>

Hentet d. 20/12-2010. Forkortelse: **Trine**

Srp: "Finanskrise"
Samfundsfag A, Matematik A.

Madsen, Martin (Chefanalytiker): *Meget få job i regeringens vækstpakke.*

<http://www.ae.dk/analyse/meget-fa-job-regeringens-vaekstpakke>

Hentet d. 16/12-2010. Forkortelse: **AE**

Pedersen, Frederik I. (chefanalytiker) og Wilhelmsen, Jes (senioranalytiker): *"Nye arbejdsløshedstal: Tredobling i langtidsledigheden"*, d. 3. december 2010

<http://www.ae.dk/analyse/nye-arbejdsløshedstal-tredobling-langtidsledigheden>

Hentet d. 20/12-2010. Forkortelse: **Danmark arbejdsløshed**

Qvortrup, Mads: *Rentefald over hele Europa*, Avisen Informationen d. 6. November 2008

<http://www.information.dk/171162>

Hentet d. 16/12-2010. Forkortelse: **Rentefald**

Ritzau: *Tysk regering vedtager vækstpakke*, Avisen Politikken d. 5. november 2010

<http://politiken.dk/erhverv/ECE593544/tysk-regering-vedtager-vaekstpakke/>

Hentet d. 16/12-2010. Forkortelse: **Tysk**

Ritzau: *Forbrugerne skal trække Danmark ud af krisen.*

<http://www.dinepenge.dk/investering/forbrugerne-skal-traekke-danmark-ud-af-krisen>

Hentet d. 17/12-2010. Forkortelse: **Forbrugerne**

Ritzau: *"S og SF: Plan skader landbrug og miljø"* Avisen Politikken d. 9. april 2010.

<http://politiken.dk/politik/ECE943594/s-og-sf-plan-skader-landbrug-og-miljoe/>

Hentet d. 20/12-2010. Forkortelse: **S og SF**

Srp: ”Finanskrise”
Samfundsfag A, Matematik A.

Ritzau: *Finansloven rummer en vækstpakke*, Avisen Jyllands Posten d. 4. November 2010

http://jp.dk/indland/indland_politik/article2236063.ece

Hentet d. 16/12-2010. Forkortelse: **Vækst**

Rosholm, Michael (interview): *Hvorfor har vi økonomisk krise?*

http://videnskab.dk/content/dk/sporg_videnskab/hvorfor_har_vi_ekonomisk_krise

Hentet d. 16/12-2010. Forkortelse: **Hvorfor**

Skadhede, Jørgen: *Hvad er forbrugertillid?* TV2 Finans

<http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php?id=13485121>

Hentet d. 17/12-2010. Forkortelse: **Tillid**

Skats officielle hjemmeside: *Om skattereformen – for borgere.*

<http://www.skat.dk/SKAT.aspx?oId=1841770>

Hentet d. 16/12-1010. Forkortelse: **Skat**

Sorgenfrey, Bente: ”*Vækstpakke meget mindre end vismænds anbefaling*”, FTF’s hjemmeside.

<http://www.ftf.dk/aktuelt/pressemeddelelser/artikel/vaekstpakke-meget-mindre-end-vismaends-anbefaling/>

Hentet d. 20/12-2010. Forkortelse: **Mindre**

Økonomi- og Erhvervsministeriet (Pressemeddelelse), den 6. oktober 2008: *Aftale på plads om sikring af finansiel stabilitet i Danmark*

<http://ny.oem.dk/sw22707.asp>

Hentet d. 16/12-2010. Forkortelse: **Stabil**

Srp: ”Finanskrisen”
Samfundsfag A, Matematik A.

Yderligere kilder

Uden konkret brug, men væsentlige i en forståelses og baggrunds skabende funktion:

Clemmensen, Kåre og Henriksen, Per: *Økonomi*, Forlaget Columbus, 2. udgave, 1. oplag 2007.